

THE
CV
RE

[Blank white label]

116
8141

Ex Libris Josephi Varesi Dec. Vaticane
Basilicę lanci die 2 Augusti 1754 - . 40

Inquisitio de duobus Emblematis, quę in Cimelio
Card. Carpinei asservantur

De Vocis Correctione in Sermone VII. S. Leonis Magni
Abbat. de Grandi

De Cruce Stationali

Abbreuiatoris de Curia Compendiaria Notitia

Explicatio duorum Sarcophagorum Sacrum
Baptismaris Ritum Inducantium

E. 116. Tab. 5^a m. 2

SACRO-HISTORICA DISQUISITIO

De Duobus Emblematis,

Quæ in Cimelio

Eminentiss. & Reverendiss. Domini
GASPARIS CARDINALIS CARPINEI
asseruantur,

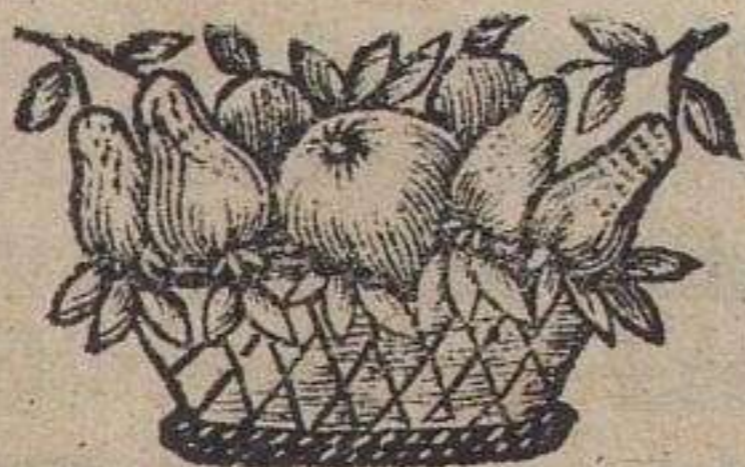
In quorum altero præcipuè disceptatur.

An duo Philippi Imperatores fuerint
Christiani.

A U C T O R E

JOANNE CIAMPINO ROMANO

Magistro Brevium Gratia, ac in utraque
Signatura Referendario.

R O M Æ,

Typis Joannis Jacobi Komarek Bohemi apud S. Ange-
lum Custodem. MDCXCI.

Superiorum Permissu.

R. 8. 141 (1)

SAORO-HISTORICA
DISCUSSION

De la... ..

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

En la...

REVERENDISSIMO DOMINO
JOSEPHO MARIAE CARO
 PRESBYTERO THEOLOGICÆ MAGISTRO,

AMICO SINGULARI,

JOANNES CIAMPINUS

Salutem.

UALEM, quantamve lucem Emblemata, Epigrammata, aliæque præteritorum temporum memoriæ, secum afferant, Experientia rerum magistra, abundè nos docet. Veritatem hanc multi agnoscentes, operam, & opes illis in colligendis insumpsere. Inter hos jure te connumero, qui ex reconditis Bibliorum Cimeliis, abstrusos, & in oblivionis tenebris delitescentes Sacros codices perquirere, notisque illustrare, ac publici iuris, nullo ad labores, expensasve habito respectu, facere haud cessas. Immò his minimè contentus, alios ad similia quæque peragenda, crebris suasionibus allicis, atque etiam stimulas. Ipse testis sum, quem ad jam promulgata opera incitasti: quæ quidem, si quid laudis, aut nominis unquam auctori suo comparabunt, id hortationibus tuis deberi, omninò fatendum erit. Interea en tibi duo Sacra Emblemata, sive sacræ figuræ, quæ ad meas pervenere manus: has ego notis declarare conatus sum, quas perspicaci iudicio tuo examinandas propono.

Primum igitur Emblemata ex ærea subtili lamina, sive bractea anaglyptico opere elaboratum est; hoc mihi ostendit Eminentissimus, & Reverendissimus D. Gaspar Cardinalis Carpineus Sanctissimi Domini Nostri in Urbe Vicarius, qui celebre selectarum rerum Cimelium suo in Palatio asseruat. Hujus Emblematis exemplar magnitudinis, & formæ sequens est.

A 2

PRI.

PRIMUM EMBLEMA.

Peripheria hæc, tot referta figuris, in Pontiani Cœmeterio paucis ab hinc annis reperta fuit; unde ego coniiicio in alicujus fictilis, aut lignei vasis ima, interiorique parte immiffam, collocatamque fuiffè, eò quòd Christianæ religionis apud antiquos Fideles tessera, si-ve hieroglyphicum effèt, ut infra ostendam.

Veteres Christifideles in cordis simplicitate, pacif-que amœnitate viventes, ad habendam mutuam sui ipsorum agnitionem, si-ve cognitionem, quibusdam peculiaribus tessèris, sibimet ipsis solummodo notis, utebantur. Inter quas præfens Emblemata connumero.

Hujuscemodi tessèras præcipuè in Calicibus in usu fuiffè existimo; ut Fideles in preciosissimo Iesu Christi Redemptoris nostri sanguine è Calicibus delibando, ipsius Salvatoris, aut antiquæ, seu novæ legis Patrum, eorumque, qui pro Christi amore sanguinem effundere, ac Martyrium subire non detrectârunt, imaginem introspicerent, illiusque renovaretur memoria, quâ in ipsis Fidelibus ardor, & fortitudo ad profitemdam fidem magis accenderetur.

Cali-

Calices istos ex omni materia confectos fuisse putarem, quorum nonnulla fragmenta ab Arringho in sua Roma Subterranea lib. 4. cap. 37. & 47. & lib. 6. c. 50. exponuntur. Aliorum verò similium Calicum fragmenta eodem in Cimelio Eminentissimi Carpinei, ac in alio etiam celebri Eminentissimi Flavii Cardinalis Chisii, Signaturæ Justitiæ Præfecti, rerum omnium, penè dixerim, varietate ditato, asseruantur. Quæ Calicum fragmenta ambo isti Eminentissimi Purpurati, quàm humanissimè mihi delineanda præbuère, quæque, Deo permittente, in lucem emissurus sum.

Hæc mea de Calicibus assertio, gravissimi illius primitivæ Ecclesiæ Scriptoris Tertulliani auctoritate firmatur. Ipse enim lib. de Pudicitia num. 7. sic inquit. *A parabolis licebit incipias, ubi est ovis perdita à Domino requisita, & humeris ejus revecta? Procedant ipsæ picturæ Calicum vestrorum, sive in illis perlucebit interpretatio pecudis illius, utrum ne Christiano, an Ethnico peccatori de restitutione conliniet.* Et infra n. 10. *Patrocinabitur Pastor, quem in Calice depingis.* Tanti Scriptoris auctoritas, non solum morem pingendi Calices nobis patefacit; verum etiam primariam ipsius Emblematis figuram explicat, quã nempe Christus Dominus Noster sub Pastoris forma exprimitur, inuentam errantem ovem super humeros gestans. Hæc eadem magni Mediolanensis Antistitis testimonio comprobantur, qui in enarratione super Ps. 118. sacrum hoc arcanum declarans, sic ait: *Denique inventam Pastor ovem humeris imponit suis. Agnoscis utique Mysterium, quomodo ovis lassâ reficiatur, quia nō potest aliter humana conditio lassâ recreari, nisi Sacramento Dominicæ Passionis & Sanguinis Jesu Christi, cujus Principatus super humeros ejus; in illa enim Cruce infirmitates nostras portavit, ut ibi hominum peccata vacuaret.* Et in Evangelio secundum Lucam cap. 15. iste veritatis Magister plu-

plura super parabolam hanc differit ; at nobis sufficiat tantummodo infra dicenda brevitatis gratiâ indicare . *Ovis enim , ait , à Pastore reperitur , à Patre Filius honoratur . Gaudeamus igitur , quoniam ovis illa , quæ perierat in Adam , leuatur in Christo . Humeri Christi Crucis brachia sunt . Illic peccata mea deposui , in illa patibuli nobilis ceruice requievi . Ovis illa genere est una , non specie : omnes enim unum corpus sumus ; sed multa membra ; & ideo scriptum est ; vos autem corpus estis Christi , & membra ex membris ejus . Venit itaque Filius hominis saluum facere , quod perierat , omnes scilicet : quia sicut in Adam omnes moriuntur , ita & in Christo omnes vivificabuntur .*

In meo etiam lapidario Museo marmorea est tabula longitudine palmorum duorum , altitudine palmi unius cum dimidio , in qua quidam barbatus vir cælatus est , qui super humeros ovem gestat , cum inscriptione *FILVMENVS* . Figuram hanc Christum denotare minimè dubito , & si ipsius Filumeni vocis græcæ etymologiam examinare velimus , nil aliud significare puto ; nisi *Amatus* . Hæc satis de prima : modò ad secundam figuram .

2. Ista , quæ Pastoris capiti imminet , Adam , & Euam cum arbore & Serpente ostendit : quid per hoc denotetur , concors est Patrum sententia , quòd Adam Christum , Eva Ecclesiam , Serpens Diabolum significant . De Christo sic Gentium Doctor D. Paulus ad Corinthios 1.15.45. fatur . *Factus est primus homo Adam in animam viventem , novissimus Adam in spiritum vivificantem* . Sanctus verò Anastasius Synaita lib.10. Anagogicarum contemplationum in Hexameron , ante medium , sic etiam ait . *In ipsis ergo Protoplastis nudationem intelligis , idque simul , & typicè , & præfigurativè à Deo factam esse in Christo , & Ecclesiâ in initiis . Non enim , qui omnem essentiam , tam ratione præditam , quàm ex-*

pertem

partem rationis est fabricatus, per se indutam, non poterat facile efficere hominem, non egentem integumentis? Sed quoniam Deus Verbum, qui erat ab initio nudus, & incompositus, à Deo erat componendus, & induendus pelliceam nostræ carnis tunicam, caro factus, & habitans in nobis, ideo Deus Adam hominem (secundum Adami prototypum) nudum condidit, & ejus coniugem mulierem imaginem Ecclesiæ, ipso rursus indutæ. Nam quicumque, inquit, in Christum baptizati estis, Christum induistis, Illud magnum Ecclesiæ Græcæ lumen Sanctus Joannes Chrysostronus in homilia de interdicta arbore: Mors, inquit, per Adam, Vita per Christum. Evam serpens seduxit: Maria Gabrieli consensit: sed seductio Evæ attulit mortem: consensus Mariæ peperit in seculo Salvatorem. Restauratur per Mariam, quod per Evam perierat. Per Christum redimitur, quod per Adam fuerat ante contractum. De Serpente verò idem Sanctus Anastasius Synaita præfato lib. 10. ultra medium sic loquitur. Dicitur potest, quòd multæ Serpentis proprietates assimilantur Diaboli machinationibus: & primum totius ejus corporis dejectio in terram: omnis enim natura animatorum, & inanimorum habet aliquid, quod sursum fertur, ad superna motum habens, & augmentum, præter solum Serpentem. Nam id ipsum, quod super terram graditur, ostendit quòd suam prudentiam, & cor suum, sua spontè conculcat, nihil penitus excelsum, & cæleste sentiens, aut cogitans. Quamobrem sæpè suam exuit formam, sicut Serpens exuit, transformatus in Angelum lucis, tamquam mutans à prisca prudentia. Hinc etiam venenum lethiferum per os, & inania consilia immittit in animam, & vitæ extremorum observat calcaneum, & ad insidiandum in semitis hominum semper insidet, ut impediatur nostros ad Deum gressus, & ideo effecit Deus, ut venaretur, & perimeretur Sapientum incantationibus, & precibus.

Hæc breviter de secunda figura, modò ad tertiam.

Quæ

3. Quæ tertia est Icon, Noë in Arca cum Columba, olivæ ramum deferente, exprimit. Hujus hieroglyphici referatio offertur ex B. Petri Epistola 1.3.20. ubi: *Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca, in qua pauci, idest octo animæ salvæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formæ salvos facit Baptisma.* Ac apud laudatum Tertullianum de Baptismo nu.8. idem habetur: *Quemadmodum enim, inquit, post aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata est, post Baptismum, ut ita dixerim, mundi pacem cœlestis iræ, quæ præco Columba terris adnuntiavit, dimissa ex Arca, & cum olea reversa, quod signum apud Nationes paci prætenditur.* Sanctus autē Cyprianus, sive alius Christianus auctor ad Novatianum hæreticum: *Quòd lapsis spes veniæ non est deneganda,* idem hieroglyphicum sic nobis explanat. *Illa Arca figuram Ecclesie portabat, quæ verberabatur hinc, atque indè aquis insurgentibus tantum. Cataclysmus ergo ille, qui sub Noë factus est, figuram persecutionis, quæ per totum orbem nunc nuper supereffusa ostendit. Aquis autem, disruptis cataractis, undique convenientibus, & excrescentibus significabantur gentes, quæ ad vastandam Ecclesiam excreverunt, sicut Apocalypsis cap.17. docet, dicens: *Aquæ, quas vidisti populi sunt, & gentes, & regna &c.* Plures alios mysticos sensus Patrum adducere possem; sed à brevitatis scopo nimis recederem, ac fortassè, Amice, molestiam susciperes; ideo ad quartam imaginem me confero.*

4. Jonam sub umbra cucurbitæ dormientem, quarta representat imago. Mysterii hujusmodi arcanum summo cum studio detegere curavit Arringhus in præcitata Roma subterranea tom.2. lib.5. cap.22. num.6.& seqq. occasione, quâ plures visuntur picturæ sacris in Cœmeteriis, Jonam sub umbraculo molliter recubantem, ostendentes, atque ingentem animi,
ipso-

ipsomet vultu, tristitiam præferentem: brevitati studendo, duorum tantum Romanæ Ecclesiæ Doctorum referam auctoritates, qui mysticum hunc sensum exponunt. Primus est incomparabilis ille Ecclesiæ Doctor Augustinus in Epistola 49. ad Episcopum Deogratias, quæst. 6. circa medium, sic ait. *Jam verò quod tabernaculum sibi constituit, & consedit ex adverso Civitatis Ninive, quid ei futurum esset expectans, alterius significationis personam Propheta gestabat: præfigurabat enim carnalem populum Israël. Nam huic erat tristitia de salute Ninivitarum, hoc est de redemptione, & liberatione gentium. Unde venit Christus vocare non justos, sed peccatores ad penitentiam. Umbraculum ergo cucurbitæ super caput ejus, promissiones erant veteris Testamenti, vel ipsa jam munera, in quibus erat utique, sicut dixit Apostolus, umbra futurorum, tamquam ab æstu temporalium malorum, in terra promissionis defensaculum præbens.* Secundus est Ecclesiæ Doctor D. Hieronymus; is in assignandis rationibus, quæ ingenti Jonæ animum mœrore compleverant, à præfato Augustino dissentit, scribens: *Non contristatur, (scilicet Jonas) ut quidam putant, quòd gentium multitudo salvetur, sed quòd pereat Israël.* Quoad umbraculum verò Hieronymus cum eodem Augustino concordat, dum ait: *Jonas sub umbraculo erat: nec dum quippe veritas venerat, de qua idem Evangelium, & Apostolus loquitur; Deus veritas est.*

Umbraculi hujus occasione oritur quæstio inter Patres, an folia ex hedera, juxta vulgatæ textum, extiterint, aut ex virentibus cucurbitarum frondibus, ut in præallegatis figurâ, & picturis cernitur. Quæstionem hanc exponit, & examinat idem Arringhus in citato cap. num. 9. & seqq. quem referre brevitatis gratiâ omitto, solummodò contentus conclusionem ponere, ut num. 11. nempe: *Jonam haud sub hedera, sed sub*

B

cucur-

cucurbitæ umbraculo quiescentem, ob eam potissimam rationem in Cæmeterialibus tabulis, olim à Christianis representatum fuisse arbitramur, quia videlicet antiqui fideles acceptissimæ septuaginta interpretum sententiæ mordicè adherentes, quidquid conceptis apud eosdem verbis, scripturarum textui insertum legebatur, ac si vulgata earumdem scripturarum foret editio, constanti animo retinere. De varia hac lectione scripsit Hieronymus Augustino, ut in fine Epistolæ 11. ad eundem Augustinum. Hæc de Jona dicta in hoc loco sufficiant, ac proseguendo figurarum explicationem, quintam sumo, quæ Danielem, in lacu Leonum positum, exprimit.

5. Meritò Danielem in ipso nascentis Ecclesiæ exordio antiqui Patres summa in veneratione habuere, quoniam ipsiusmet Dei oraculo per Ezechielem cap. 14. Job, & Noë æquiparatus fuit: sic enim Propheeta ait: *Si fuerint tres viri isti in medio ejus (idest Hierusalem) Noë, Daniel, & Job. Ipsi justitiâ suâ liberabunt animas suas.* Tres igitur isti Viri, quasi justitiæ lumina in Orbe extitere, inter quos connumeratur Daniel, cujus ob præclaras virtutes, quas longum esset enumerare, in Cæmeterialibus, aliisque locis, quasi justitiæ speculum, imago picta fuit. In præfenti autem orbiculo, prout in cryptis, in medio Leonum, expansisque manibus fuit expressus: quia per hoc signum mysticè Christi Crux declarabatur: sic sentit Macarius Chrysocephalus, Philadelphix Archiepiscopus, in oratione de Cruce, relatus à Gretzero, in suo tractatu de eadem Cruce. *Accedat, inquit, & magnus ille Daniel, & tres pueri: ille enim ora Leonum, insolita mansuescere obturavit, cum manus expansisset in lacu, & in Crucis speciem conformasset.* Idem confirmat Theodorus Studita ab eodem Gretzero recensitus: *Magnus, ait, ille Propheeta Daniel missus quondam in lacum Leonum, manibus*

nibus Crucis in speciem expansis, incolumis ex faucibus bestiarum evasit, benedicens Christum Dominum. Sæpe citatus verò Arringhus horum Patrum vestigia sequendo tom. 2. cap. 21. fusius explicat. Hanc certè ob causam in abditis plerisque Cœmeteriorum cubiculis, ac Martyrum, cæterorumque Christianorum Sarcophagis Daniel illibatus inter Leones consistens, elevatisque ad Deum manibus intensissimè deprecans, Abacuch quoque prandium eidem deferente interdum superaddito, contemplandus obiicitur, ut ipsiusmet Danielis liber legendum exhibet; quam profectò historiam frequenter admodum Fidelium oculis, atque animo expendendam, iidem sapientissimi Patres, qui moribus informandis vacabant, ob præcipua, quæ intus latent altissimarum virtutum dignis obvoluta mysteriis, documento proponebant. Dignissimi enim viri historiam, cum inter crebras arumnarum molestias intercipi contingeret, recolentes haud animum despondere, sed bonam divino suffulti præsidio, spem concipere edocebantur. Quippe qui ipsius Danielis exemplo præmuniti, futurum non dubitabant, ut ipsi quoque, Divino aspirante Numine, à periculis, quibus acriter præmebantur, liberi tandem emergerent; cum Daniel, cuius imaginem aspiciebant, è Leonum, fame exasperatorum, faucibus illæsus, ac vegetus evasisset: & ipsemet Christus Dominus, quem Daniel mysticè præsignabat, è rabidis furentium Judæorum manibus, quos haud alio, quàm Leonum nomine Hieronymus appellat, ipsos inter mortuos liber, tertiâ jam recurrente die, redivivus orbi affulsisset. Quæ Arringhi assertio mirum in modum Danielis explanat figuram.

6. Sexta icon notissima est; designat enim Abraham, Isaac filium suum sacrificantem. Quid primævi Ecclesiæ Patres hanc figurâ voluerint ostendere, obscurum est, nisi eos adeamus. Illi igitur haud semper palam Christi Servatoris Cruci affixi imaginem reco-

lendam, venerandamque intuentibus, sed quandoque emblematicè, figuratisque modis obvolutam; præcæteris autem Abrahami & Isaaci historiam proponere fatiùs existimarunt, in qua scilicet Sacramenta ipsa Passionis olim figurata fuerant. Sic laudatus Tertull. adversùs Marcionem lib. 3. n. 18. & adversùs Judæos n. 10. nos docet. *Utique Sacramentum Passionis figurari in prædicationibus oportuerat: quantoque incredibile, tantò magis scandalum futurum, si nudè prædicaretur, quantoque magnificum, tantò magis obumbrandum, ut difficultas intellectûs, gratiam Dei quæreret. Itaque in primis Isaac cum à Patre hostia duceretur, & lignum ipsi sibi portaret Christi exitum jam tunc denotabat, in victimam concessi à Patre, lignum Passionis suæ bajulantis. Sanctus verò Maximus in homilia 1. in festo Paschæ sic mysticum hoc hieroglyphicum exponit. Hic idem Dominus in novissima mundi senescentis ætate, per figuram B. Abrabæ longævi Patris offertur: quo tempore dum novo sacrificio in unici sui jugulum pius parricida consurgit, ex improvise Ariès oculis ejus apparuit, sicut loquitur sermo divinus: Et vidit Abraham arietem inter vepres, hærentem cornibus. Inter vepres, inquit; Requiritur quæ ista sit novitas. Inter vepres, idest in multitudine circumstantium peccatorum: hærentem cornibus, idest ad Crucis cornua, clavorum confixione pendentem, sicut in alio loco legimus, cornua in manibus ejus sunt. Hoc ideò, quia venerandas manus patibuli brachia susceperunt. Inter spinas autem deputatus est, quando spineo sermo Innocentiæ, & Justitiæ auctòr illusus est. Sed altius introspicere debemus, quidnam sit, quod Isaac à Patre altaribus admovetur, ac subito Ariès pro eo, non mutatà, sed duplicatà oblatione supponitur. Dei enim Unigenitus offertur, & Virginis Primogenitus immolatur. Hoc quoque Dominicæ Passionis præfigurabant insignia &c.*

Sam-

7. Samsonem septimus exhibet iconismus, portas Gazæ Civitatis, è cardinibus sublatas, secum super humores deferentem; quod Mysterium à Patribus, præcipuè verò à Magno illo Gregorio, qui homilia 21. in Evangelium secundum Matthæum: *In illo tempore Maria Magdalene &c.* ita explicatur. *Sed quid Samson fecit agnovimus. Mediâ nocte portas Civitatis abstulit, & montis verticem ascendit. Quem, fratres charissimi, hoc in factò, quem nisi Redemptorem nostrum Samson ille significat? Quid Gaza Civitas, nisi Infernum designat? Quid per Philisthæos, nisi Judæorum perfidia demonstratur? Qui cùm mortuum Dominum viderent, ejusque corpus in sepulchro jam positum, Custodes illico deputaverunt, & eum, qui auctor vitæ claruerat in Inferni claustris retentum, quasi Samsonem in Gaza se deprehendisse lætati sunt. Samson verò mediâ nocte non solum exiit, sed etiam portas tulit, quia videlicet Redemptor noster, ante lucem resurgens, non solum liber de Inferno exiit, sed & ipsa etiam Inferni claustra destruxit. Portas tulit, & montis verticem subiit, quia resurgendo claustra Inferni abstulit, & ascendendo Cælorum Regna penetravit &c.* Hæc breviter de hoc sacro Symbolo Samsonem demonstrante; modò ad octavam imaginem.

8. Octava imago, sive figura Moysem denotat in deserto, petram virgâ percutientem, ex qua uberes aquæ fluxerunt. Per hoc hieroglyphicum sacrum illud arcanum declaratur, nempe Gentilis populi, in deserti regione positi, ad Orthodoxam fidem accessus. Sic D. Paulus ad Corinth. 1.10.2. *Omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari; & omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali, consequente eos Petra:)* Petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto.

serto. Sicque S. Justinus Martyr in Colloq. cum Triphone: immediatè post medium. *Fontem*, ait, *aquæ vivæ à Deo in solitudine cognitionis Dei ex parte, in terra videlicet Gentium scaturire fecit hic Christus*. Eruditissimus simul, & eloquentissimus S. Hieronymus, sive alius auctor in Psal. 77. alium mysticum sensum nobis insinuat. *Percussa est*, inquit, *Petra, & fluxerunt aquæ*. *Illa Petra*, quæ dicit: *Qui sitit veniat, & bibat: de cujus ventre fluxerunt flumina*. Et paulò post hæc addit. *Sicut Moyses percussit in eremo Petram, & produxit populo aquas: ita & Dominus, quem Paulus percussum ait, propter peccata nostra, immensos nobis protulit fontes; Apostolos scilicet, quos Petra monstravit, & per quos torrentes idest subsequentes Ecclesiarum Doctores repleti sunt, ex quorum nos prædicatione sitim restinguimus*. Singulos hujus sacri arcani sensus referre longum esset: atque hætenus dicta satis esse videntur.

9. 10. Quoad nonam, & decimam figuras, Jonam, ex navi in os Ceti projectum, repræsentantes, receptissima Patrum sententia est Symbolum hoc peculiarem Christi typum fuisse, ut videre est in Matthæo 12. nam ibi: *Generatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ*. Sicut enim fuit Jonas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ. Sacræ hujus historiæ etiam minutissima perpendit Magnus ille Hipponensis Episcopus S. Augustinus Epistolâ 49. ad Episcopum Deogratias quæst. 6. ibi: *Sicut ergo, inquit, Jonas ex navi in alvum Ceti, ita Christus ex ligno in sepulcrum, vel in mortis profundum*. Et sicut ille pro his, qui tempestate periclitabantur, ita Christus pro ijs, qui in hoc seculo fluctuant. Et sicut primò iussum est, ut prædicaretur Ninivitis à Jona, sed non ad eos pervenit Prophetia Jonæ, nisi postquam eum Cetus evomuit; ita Prophetia præmissa est ad Gentes, sed nisi post resurrectionem Chri-

Christi non pervenit ad Gentes. Hæc Augustinus, quæ, omillis aliis Patrum auctoritatibus, tamquam tibi abundè notis satis superque essent: attamen hic mihi paululum immorari fas sit, atque illud in primis inquire, cur in hoc Symbolo, loco Cætis marinum monstrum, in forma potius Draconis, quàm alterius belluæ in Cæmeteriis, ac antiquis marmoreis Sarcophagis, ut etiam in præsentis Emblemate depictum, sive anaglypticè cœlatum fuerit. Quæstionem hanc citatus Arringhus Tom. 2. lib. 5. cap. 22. num. 4. suæ Romæ subterraneæ sic solvit. *Verum, inquit, ut in re haud parvi momenti sacros de more Doctores consulamus; primo quidem loco Hieronymus se perscrutantibus offert, qui illa historici textus verba exponens: Et preparavit Dominus piscem grandem, hæc ait: Porro quid, ait, preparavit, vel ab initio cum conderet, de quo in Psalmo scribitur: Draco iste, quem formasti ad illudendum ei, vel certè juxta navem fecit venire. Sed plura eleganter quidem subiicit, dum in Psal. 103. apertè magis verba illa expendens, Draco iste &c. Dæmoni convenire hæc dicens affirmat: Iudæi dicunt: Draconem magnum fecit Deus, qui dicitur Leviathan, & est in mari &c. Nos autem dicimus: iste est Draco, qui de Paradiso ejectus, qui decepit Evam, & datus est in hoc mundo ad illudendum nobis. Quod plenè iisdem ferè sententiis obfirmat, dum verba illa Isa. 27. altiùs contemplando dilucidat: super Leviathan serpentem vectem, & super Leviathan serpentem tortuosum: Ex septuaginta enim Interpretum versione id evidenti testimonio comprobatur, qui verba illa super colubrum fugientem, haud aliter, quàm super Draconem legendum putant &c. Hieronymus item semper sibi in assertis benè constans ex Psalm. 90. auctoritatem jam supra enarratis aptè concilians, ubi isthæc, super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem, & Draconem; per Draconem, Dæmonem utique subintelligendum esse proclamatur; ibidemque*
hunc

hunc ipsummet esse Cetum, qui Leviathan alio vocabulo appellatur, à Christo Domino tandem intercipiendum, ac validè profligandum constanter asseverat, quod & propheticæ Jobi oracula evidenti enarratione testantur. Sic autem in rem præsentem, inquit: ipse est magnus Cetus, de quo, quòd à Christo capiendus sit, mystico in Job sermone, narratur, nam & ibi pro Ceto Leviathan ponitur. Hæc quæ ex aliis, ab Arringho allegatis, pro hujus symboli declaratione deprompti, pro figuris, in eadem peripheria expressis, sufficiant.

SECUNDUM EMBLEMA.

Secundum Emblema non ex ære, sed ex vitro est, ejusdem tamen magnitudinis, ac supra relatam, nō minora equidem arcana in se continet; Imaginem enim ostendit vitreis delineamentis pictam, in cujus orbiculi peripheria, sive limbo, ad dimidiæ unciæ ferè altitudinem parva attollitur zona, quæ planum, sive superficiem ambit; cujus in medio cujusdam Juvenis imberbis effigies cernitur, paruum capillitium in coronæ formam habentis, ac dalmaticam, sive togam, aut tunicam, usque ad crura gestantis, quam lacerna tegit. Ex sinistro latere magna excurrit fascia, & sub dex-

dextrum se insinuat latus, denotatque, ni fallor, Consulare Laticlavium; præterea hæc imago utraque elevat brachia, lævâque librum apertum tenet. Duæ stellæ à lateribus cernuntur; in orbiculi verò extremitate, in gyrum apprimè formati characteribus, sequentes delineatæ sunt voces; nempe **A S E C V L A R E B E N E D I C T E P I E Z.** Hæc omnia aliud vitrum, tenaci glutine super impositum picturæ, muniminis gratiâ tegit. Quare hunc orbiculum alicujus crateris, sive sacri vasis imam partem fuisse reor, quæ fundus solet appellari, ut de antecedenti Emblemate dixi, sed ad illius explicationem deveniam, in qua etsi Oedipus non sim, tamen esse tentabo.

Consuevêre antiqui Fideles in humanis defunctorum cadaveribus in ipsi tumulis, aliquod signû, sive characterem ponere, quo ipsi defuncti, dum inter vivos agebant, utebantur, si Martyres essent; martyrii instrumentum, quo mortem subiverant; ut ex hujusmodi signo, sive characterem, aut instrumento, defuncti qualitas, sive mortis genus argueretur, ut eruditissimus Casalius in suo Tractatu de veteribus Christianorum ritibus cap. 66. & Arringhus in sua Roma Subterranea lib. 1. cap. 2. n. 25. fusè ostendunt.

Opinor igitur, vitreum hunc orbiculum alicujus sacri calicis fuisse fragmentum in signum, sive characterem defuncti alicujus Pontificis, sive Episcopi, aut Sacerdotis appositum, cum calix Sacerdotalis dignitatis character, sive signum appellari possit. Hujus rei exemplum refert Surius ad diem 3. Decembris de Sancto Birino, cujus corpus cum calice, & aliis ornamentis Pontificalibus inventum fuisse testatur.

Quòd fuerit fragmentum vitrei calicis clarè coniiicitur ex ab Arringho allegatis lib. 6. cap. 18. eò quòd scilicet antiquitus, præsertim Apostolorum temporibus, calices vitrei in usu extiterint. Ipse quoque morem

C

hunc

hunc ævo Zephyrini Beatissimi Pontificis, qui floruit principio tertii sæculi, viguisse in meis coniecturis de Azymo cap. 7. nu. 7. ostendi. Vtpote etiam in ima, interiorique eorum parte Antiqui depingere consueverint, jam in antecedenti Emblemate demonstravi.

Meam sententiam ipsa confirmat imago, quæ sacra est, & Christum Dominum nostrum representat, qui ab eisdem priscis Fidelibus in Juvenis formam, detonso capite, ut plurimum appingebatur, ut in præsentī cernitur orbiculo; ac apud laudatum Arringhum in divertis iconibus, ab eo allatis, videre est, rationemque in eodem lib. 6. cap. 17. allegat; nempe quòd Deus nunquam senescit.

Modò singulares ipsius imaginis partes examino, ac ab indumentis initium sumo. Togatus igitur vir apparet, qui super togam tenet Pallium; è sinistro latere lata fascia procedit, sub dextro se insinuans brachio. Cru-
ra sandaliis vestita habet. Perpendo itaque primo loco togam, quæ usque ad genua se extendit, latas habens manicas; quare Dalmaticam chyrodaticam, idest manicatam appellandam esse puto, quæque à Collobio differt, cum istud absque manicis sit. Hujus indumenti genus, narrat Salmasius in suis notis ad Tertulliani librum de Pallio, apud antiquos molles, & delicatos fuisse in usu, quod, temporis progressu, tam Episcopis, quàm Diaconis, Subdiaconis, & Presbyteris Romani Pontifices concesserunt, & ideo sibi proprium fecere, ut eruditissimus Du Cange in suo magno Glossario abunde demonstrat.

In utroque humero duo signa, veluti duæ parvæ fasciæ, sive zonæ visuntur, quas nil aliud denotare autumo, nisi illa superhumeralia ligamenta, quæ hodie in Diaconorum, & Subdiaconorum Dalmaticis, ex humeris pendere conspiciuntur.

Fascia

Fascia verò, quæ è sinistro descendit latere, proculdubio Laticlavium denotat, quod Senatoriæ, sicut & Angusticlavium Equestris dignitatis signum erat. In Laticlavii locum Archiepiscopale Pallium, in Angusticlavii Orarium apud Christianos Sacerdotes successisse judico.

Supra Dalmaticam quoddam indumentum, seu tegumentum cernitur, quod Pallium, Italicè *Mantello* denominatur, ac in duas dividitur formas, nempe in Pallium Philosophicum, ac vulgare. Hoc quadratum, illud verò, altero oblongius erat, ac in circumferentiam, ad nostri Pallii similitudinem, desinebat, cum illud supra humeros deicere, & complicare, sive illo totum tegere corpus facillimè possimus. In hujus locum, pro Sacerdotum indumento, Pluviale successisse arbitror. Quare præsentì in figura expressum, Philosophicum Pallium, judicio meo, repræsentat.

Pedes sandaliis, seu caligis, sive calceis teguntur. Horum indumentorū genus apud antiquos Romanos parum discrepans fuit; nam quoad formam ferme idem erat, differebat verò in ligulis, materiâ, colore, & fibulis, aliisque signis, ad nobilitatem ostendendam adinuentis. Unde Rubenius De calceo Senatorio c. 4. inter Patritios, & Senatorios calceos, solùm in ligularum inflexione aliquam fuisse differentiã putat. Alios verò inferioris conditionis homines, simplices habuisse ligulas ostendit Julius Nigronus in suo tractatu De caliga. Judico igitur iconem hanc Senatorias caligas, sive calceos repræsentare, cum diversæ in eisdem cernantur ligulæ. Hujusmodi autem calceorum genus sub Imperatoribus immutatum fuit, remanseruntque sandalia, quæ tam Imperatoribus ipsis, quàm summis Sacerdotibus communia fuere, ut ostendit præcitatus Rubenius cap. 5.

His igitur demonstratis, nempe omnia laudatæ ima-

ginis indumenta virum nobilem denotare, quæque etiam, temporis progressu, in Sacerdotum usum conversa fuere, proptereaque iconem hanc; ecclesiasticum virum innuere facile argui posse existimo; nec officere argumentum, quod in contrarium ab aliquo adduci valeret, ecclesiastica indumenta, quæ ad præfens cernuntur valde ab antiquis differre; quoniam perpetuo temporis lapsu omnia immutari, & alterari certissimum est. Attamen si eedem res, antiquam non habeant faciem, illi saltem similem retinent, ut in Casula observari potest, quæ antiquitus longior, amplior, & ab utroque latere clausa erat; modò verò brevior, strictior, & ab utroque latere aperta est, Veritatem hanc ex antiquis picturis, marmoreisque monumentis deducere valemus; ac ipse observavi in meo itinere recreationis causâ mense Maii peracto in oppido Sancti Eliæ Nepesinæ Diœcesis, ubi sacra vestimenta, à sexcentis, ni fallor, & ultra annis adhuc asseruantur, quæque delineari curavi, ac quantocyus illorum exemplaria in lucem emittam. Itidem ex manipulo argui etiam potest, qui antiquitus nil aliud erat, nisi manutergium, sive mappula, aut sudarium, quod Sacerdotes præ manibus tenebant, ut videre est in icone, relata à Cl. V. Baluzio in Capitularibus Caroli Magni, Tom. 2. pag. 1276. & à bon. mem. Eminentiss. Card. Bona lib. 1. cap. 24. n. 19. rerum Liturgicarum.

Hæc de indumentis: nunc ad librum, quem in sinistra tenet manu, non casu, sed ad Mysterium aliquod ostendendum delineatum, nam prisca Fideles, in exponendis animi sui sensibus, mysticis Apocalypsis figuris uti consueverunt, ut in cap. 24. mei operis Veterum Monumentorum narravi. Quare librum hunc apertum, illum denotare puto, qui cap. 12. & 20. Apocalypsis dicitur: *Et alius liber apertus, qui est vitæ*; scilicet, in quo Sanctorum nomina scripta sunt; ut

ut interpretatus est Andreas Archiepiscopus Cæsareæ Cappadociæ in suo Comment. in D. Ioan. Apocalypsin cap. 63.22.

Neque silentio prætereunda sunt quædam etiam de Stellis, ad iconis latera expressis, quæ ex ejusdem Apocalypsin cap. 16. & 22. defumo, nempe: *Ego sum radix, & genus David stella splendida, & matutina.* Quid ista significet stella Ambrosius Ansberti in Apocalypsin lib. 2. vers. *Et dabo illi stellam matutinam;* sic declarat, *In Scriptura sacra cum singulari numero stella matutina ponitur, per hanc ipse mediator Dei, & hominũ, homo Christus Jesus figuratur. Cum verò plurali astra matutina interferuntur, Angelicam creaturam designant. Sed & cum simpliciter, ac sine additamento stellæ ponuntur, Doctores Ecclesiæ nonnunquam exprimunt. Stella matutina mediatorem Dei, & hominum, hominem Christum Jesum designat; sicut in hac Apocalypsi ipsa magna, & fulgida stella apertissimè determinat, dicens. Ego sum genus, & radix David, stella splendida, & matutina. Quia enim discussis transactæ noctis tenebris, diem mox affuturum stella matutina denuntiat, rectè per eam sive Nativitas Redemptoris Nostri in carne, seu Resurrectio ejusdem post mortem figuratur. Licet autem hujusmodi expositiones ambabus stellis applicari possint, nihilominus, ut proximius earundem explanationem feriam, ejusdem Patris postremam amplector sententiam; nempe per unam stellam antiquos Fideles, Christi nascentis fulgore, mundum in tenebris jacentem illuminatum; per alteram verò stellam, ejusdem Redemptoris Resurrectionem, & ad Cœlos Ascensionem, ideoque æternam beatitudinem, perpetuo lumine coruscantem, exprimere voluisse.*

At nunc ad Epigraphem, circa imaginem expressam, gradum faciamus; quæ ita se habet. A SECVLARE BENEDICTE PIEZ; quamque sic explico: ANNO SECV-

SECVLARE BENEDICTE PIE ZESES. Hujusmodi inscriptio, sicut & alia imaginis indumenta à priscis Christifidelibus hoc in orbiculo enigmaticè expressa fuère, ad Religionis mysterium, seu arcanum gentibus occultandum, sive, ut inter ipsos pro quadam mutua tessera inseruiret, ut ex ipsius inscriptionis declaratione ostendam.

Primos igitur Seculares Ludos, exactis Regibus, post conditam Urbem annis 245. à Valerio Publicola institutos fuisse, scribit Censorinus de Die Natali cap. 8. illos autem, qui ante reparatam humani generis salutem, celebrati fuère, brevitatis gratiã omitto, sed eos tantummodo pro meæ intentionis fundamine enarrandos duco, qui post Christum natum fuerunt habiti.

Prima igitur Ludorum secularium solemnitas (quæ sexta ab eorum institutione fuit) anno à Christi ortu 47. Tiberio Claudio Cæsare IV. & Vitellio III. Coss. celebrata est. Meam hinc mentem esse declaro; hac in annorum supputatione Pagi sequi in sua Critica Baroniiana, de quo infra.

Secunda anno 88. Domitiano Augusto, & Publico Cornelio Coss. licet nondum centum effluxissent anni.

Tertia anno 204. sub Septimio Severo, & M. Antonio.

Quarta anno 247. cum Imperatores, Consulesque ambo essent Philippi: de quibus celebris est, ut optimè noscis, inter Eruditos quæstio: An isti Principes ambo Christiani fuerint necne, & si tales, Vtrum Christianam Religionem ante, vel post Ludorum Secularium celebrationem amplexi fuerint. Quæstionem hanc, à nonnullis jam agitatam, fas mihi sit juxta Scriptorum seriem hinc referre, ac quæ ipse de ea sentiam exponere.

Primo loco sese offerunt Vita, & Passio S. Pontij Martyris, Auctore Valerio ejus conturbanali, quæ castigatio-

tiores ab eruditissimo Baluzio in suo lib. 2. Miscellaneorum editæ sunt. In hujus Martyris Passione, quæ accidit anno Christi 257. sub num. 10. hæc leguntur: *Nunc autem qualiter primus omnium Imperatores Christianos fecerit, aut quomodo cū Diabolo certaverit, victor existens, vel palmam Martyrii sumpserit non tacebo.* Temporibus Philippi Imperatoris, qui cum filio Philippo Romanum regebat Imperium, fuit his Philippis amicus B. Pontius Christianissimus, & omnium divinarum literarum doctissimus. Cūque gratia individua in eis esset, tertio Imperii eorum anno, expleto millesimo anno à conditione Romæ, cum Diis suis sacrificandum pergere vellent dicunt B. Pontio: *Eamus, & repropitiemus nobis Deos magnos, qui nos in istius millesimi anni circulum natalis Romæ perduxerunt. Quos B. Pontius diversis excusationibus declinare nitebatur. Imperatores vero velut amicum ad sacrificandum cogebant. B. autem Pontius cognoscens à Domino datam sibi occasionem, agebat: O piissimi Imperatores, cū sitis à Deo Principes ordinati hominum, cur non ei, qui vobis hunc honorem præstitit cervices fletitis, & ipsi soli sacrificium laudis offertis? Et num. 12. Cūque his & aliis multis, pro salute eorum, disputaret verbis, Dei voluntate Imperatores crediderunt, & eum deprecabantur, ut **Mysterium** hujus salutis, **SVPERVENIENTE DIE** eis plenius aperiret, & qualiter ignem perpetuum evadere, & immortalitate cum Sanctis sine fine perfrui possent. Et quidem **EX ILLA DIE**, & deinceps, sacrificia Idolorum declinantes, spectacula tantum, pro conclusione millesimi anni, quo Natalem Urbis celebrabant, fieri imperaverunt. Et num. 13. Tunc Beatissimus Pontius ad Episcopum Urbis Romæ, nomine Fabianum, qui Ecclesie Dei præerat convolavit, & omnia ei ex ordine pandit. Tunc Sanctus Papa Fabianus, cadens cum eo in orationem, dixit. Domine Jesu Christe, gratias ago nomini tuo, qui per famulum tuum Pontium Imperatores*

tores Populi Romani ad tuam notitiam perducere dignatus es. ALIA VERO DIE cum simul ad Principes venissent, & Sacramenta eis divina demonstrassent, baptismi gratiam consecuti sunt.

Quod ambo isti Imperatores Christiani fuerint, itidem habetur in Passione Sancti Domnini Martyris, relatâ à Bonino Mombritio tom. 1. ubi legitur, quod reformatâ pace S. Ecclesiæ per gloriosissimum Principem Constantinum, qui inter Augustos primus, post Philippum, Christianus effectus est.

Harum post passionum Scriptores supervenit Eusebius Cæsareæ Episcopus vulgò Pamphili, qui floruit principio quarti seculi; ac inter alias, quas sui temporis exaravit historias, hanc istorum Imperatorum scripsit. Hi 70. circiter annis Eusebium præcessere, sicque tempore, quo Eusebius scribebat, multi probabiliter aderant testes, adhuc viventes, qui de eorumdem Imperatorum gestis, de visu, & de auditu deponere poterant; atque ideo Eusebium veritatem scripsisse, absque ullo dubio, autumandum est. Ipse enim lib. 6. cap. 34. historiæ meminit; Philippum unâ cum filio uti Christianum famam fuisse in postrema Paschæ Vigilia precationum in Ecclesia participem simul cum reliquo populo fieri voluisse. Ac in Chronico ad annum Domini 246. scribit: Philippus, Philippum filium suum consortem Regni fecit: primusque omnium ex Romanis Imperatoribus Christianus fuit. Et ad annum 252. addit. Decius cum Philippum Patrem, & filium interfecisset, ob odium eorum, in Christianos persecutionem movet, quâ Laurentius Diaconus Romæ Martyrium dixit.

Ex hac Eusebiana assertione, credibile est, multos, post Philippi unâ cum filio conversionem, Christianæ religioni nomen dedisse, atque indè exortam Decii persecutionem, ut infra patebit.

Post Eusebium S. Hieronymus in Catalogo Scripto-
rum

rum Ecclesiasticorum in Origene, Orosius lib. 7. hist. cap. 20. Vincentius Lirinensis adversus hæreses cap. 23. Cassiodorus in Chronico, qui in fine quarti, & in principio quinti seculi florere idem testantur.

In fine sexti, seu principio septimi vixit auctor Chronici Alexandrini, qui eadem affirmat.

In septimo verò seculo sua exaravit Chronica B. Isidorus Archiepiscopus Hispalensis, qui sic fatur: *Philippus regnat annis septem. Iste primus inter Imperatores credit Christo. Hujus etiam primo anno millesimus annus Romanæ Urbis docetur expletus.*

Octavo autem seculo eadem scripsit Paulus Warnefridus Diaconus Aquilejensis.

Seculo nono floruerunt Freculphus Episcopus Lexoviensis, qui in Chronicis tom. 2. lib. 3. cap. 5. & Haymon Episcopus Halberstadenensis hist. lib. 6. cap. 11. necnon Ado Archiepiscopus Viennensis in 6. ætate eadem affirmant.

Sequentis decimi seculi in principio, etiam floruit Regino, qui itidem in suis Chronicis eadem scripsit.

In undecimo seculo habemus Chronica Hermanni Contracti, ubi ad annum 247. legitur: *Millesimus annus à Christiano Imperatore (scilicet Philippo) variis ludis celebratus est.* Idem colligitur ex Metello Tegerseenfi.

Duodecimo seculo floruit Otto Frisingensis, ac Joannes Zonaras, qui cum antecedentibus Auctoribus concordēs sunt, utpote etiam Chronicon Alterfense, sive Heingartense apud Henricum Canisium in suis Antiquis Lestionibus.

Seculo verò decimotertio est Conradus Uspergensis, ac præter istum, aliud insigne est testimonium non Latini, sed Arabi Scriptoris latinitate donati ab Eduardo Pocockio. Arabs iste Auctor nomine Gregorius Abul-Pharagi scripsit historiam Orientalem à Mundi exordio usque ad sua tempora, nempe ad an-

num 1284; ut elicatur ex præfatione Pocockii, ac pag. 367. necnon ex Indice annorum Heiræ in fine operis. Gregorius igitur pag. 80. Latine redditus sic loquitur: *Philippus Cæsar annos septem imperavit. Bene Christianis fecit, & ad credentium consortium admitti desideravit: dixit autem ipsi Episcopus, non licet tibi Ecclesiam ingredi, donec à vetitis abstinueris, & unâ uxore ex iis, quæ tibi propinquitate conjunctæ non sunt, contentus fueris. Solebat autem tempore precum accedens extra Ecclesiam stare cum illis, qui Religioni initiabantur, nec adhuc de ea loquerentur. At paulò inferiùs. Decius Cæsar annum unum imperavit, & præ odio suo in Philippum, qui Christianis benefecerat, illis inimicus extitit, graviterque ipsos afflixit, adeò ut fidem abnegarent ex credentibus multi, donec ipso interfecto, pœnitentiam agerent.*

Quisnam fuerit Gregorius iste, ab ipso Pocockio in eadem præfatione demonstratur, nempe: patriâ Malatiensis, Religione Christianus, professione Medicus, à suis, Rex Doctorum, Corona excellentium, dubiorum in Theologiâ occultorum ἐπιλύτης, idest interpretes, unicum ævi decus, & seculi Phœnix, Doctorque Orientis appellatus.

Sequenti seculo scripsit Nicephorus Callistus, qui lib. 5. cap. 25. suæ historiæ idem affirmavit. Ibidem eadem scripsit Gobellinus Persona in Cosmodromio ætate sextâ capite undecimo apud Meibomium.

Decimo sexto seculo M. Antonius Sabellius in Æneide 7. lib. 7. idem retulit. Ac in ejusdem seculi fine ecclesiasticæ historiæ parens Baronius, ad annum 246. & 249. in præcicatorum Scriptorum sententiam ivit.

Currenti autem seculo Eruditorum feraci; Severinus Binius in notis ad Fabiani vitam, idem testatur. Nostrisque temporibus eruditissimus Petrus Daniel Huetius quæstionem hanc, copioso calamo perpendit

dit

dit, in suis Origenianis lib. 1. cap. 3. num. 12. quem audire loquentem, Amice, ne graveris rogo. Sic igitur Huetius fatur. *Atque utinam vel duæ illæ superessent epistolæ, quas ad Philippum Imperatorem, ejusque uxorem Severam Augustam scripsit. Hinc certò conici posset, verène Christo adhaerint, quemadmodum ab Auctoribus Christianis proditum est: an à Christianis partibus fuerint alieni, quod persuadet Ethnicorum Auctorum de nova, ab iis susceptâ, Religione silentium, & multorum præterea tum Christianorum, tum Ethnicorum consensus, à quibus primus inter Imperatores Christum professos Constantinus celebratur. Ego quidem magnorum virorum sententiis, meum quoque iudicium, quando me res id admonet interponam. Si publicè Christianorum fidem professus fuisset Philippus, verisimile utiq; non est, tacituros id fuisse Ethnicos Scriptores, futuramq; rei hujus, sicut fuit, obscuram famam, & incertam. Nec multò verisimilius est, si Christianus non fuisset, id proditurum Eusebium, temporibus illis proximum, cum utramque eum ad Philippum, & Severam ab Origene scriptam epistolam vidisse constet, quam non paucis post Eusebium annis vidisse quoque Vincentium Lirinensem solerter deprehendit Baronius. Sic igitur sentio Christi sacris à Fabiano Papa initiatum fuisse Philippum, sed occultè, idque clam Ethnicos habuisse, ne quid indè res suæ detrimenti caperent, quas pristinae Religionis ejuratae fama forsitan conturbasset. Hinc ab Ethnicis Scriptoribus tacitum illud est, à Christianis celebratum. Quòd autem ex Eusebio obiici potest, publicè eum in Ecclesiam ab Episcopo (is fuit Babylas) admissum, precationum participem fuisse factum, postque crimina confessus in pœnitentium ordinem redactus est; id sanè animadvertendum est ex incerta auditione Eusebium retulisse. Antiochiæ præterea contigisse fertur illud, ubi florebant res Christianorum, quibus tum præerat Episcopus Babylas; in extremis videlicet Romane*

ditionis oris, procul à Romanorum conspectu, quos præ cæteris ejusmodi facinus poterat commouere. Huc accedit in medio Christianorum cœtu, conscio cum paucis Episcopo, Imperatorem facile delitescere potuisse, mutatâ veste, & Imperatoriis insignibus detractis. Sub ipsa porro Imperii sui initia Christi doctrinam amplexum fuisse Philippum, ex eo liquet, quòd in cœtum Christianorum, jam creatus Imperator, recipi postulauerit, Antiochia, quò, non nisi post arreptum recens imperium, sese usquam contulit. Quæcumque autem adversus hanc sententiam argumenta profert Baronius, ut postremis imperii annis Christo nomen Philippum dedisse probet, ex iis quæ diximus facile refelluntur. Cadunt itidem pronuntiate in eam rem à Scaligera *κέραι δόξαι* sic enim effata ejus appello, quibus Philippum ab Ecclesia segregat, veterumque Christianorum auctoritatem proculcat, uno hoc nixus argumento, quòd iniuriam Christo faciunt, qui hominem nequam, & Domini sui interfectorem Christianum ausi sint dicere. Ac si nulli inter Christianos scelesti reperiantur; ac sinequissimi non fuerint Imperatores quidam Christiani. Præterea nondum Christianum fuisse Philippum docuimus, cum flagitia hæc admisit. Nec mihi magis Petri Halloxi probatur conjectura; cum Origenem ex eo jam tempore, quo Arabiam petiverat, Philippo Imperatori, utpote Arabi, & Bostris nato, fuisse cognitum suspicatur. A puero siquidem, relicto patrio solo, in militiam profectus creditur Philippus. Et ut nondum patriâ excessisset, quoniam argumento probari potest hominem, obscuro loco natum, & fortune tenuis in notitiam Origenis venisse, viri magnis de rebus ad hæc loca missi, & gravissimis negotiis districti? Quid est hariolari, si hoc non est? Minimè autem omnium audendus vir eruditus, qui in annotationibus ad Nicephorum Fabiano Papæ tribuit, quod uno consensu Leontius Antiochenus, Chrysostomus, & ex Leontio Chronici Alexandrini

drini auctor Babylæ tribuerunt. Non jam disputo verum ne sit, quod conjectat Baronius, Philippum Augustum cum Philippo Augustali Ægypti Præfeto confundi: hic certè locum, uti fatetur ipse, habere id neutiquam potest; non idcirco tantum, quòd duas illas Origenis epistolas viderat Eusebius, sed multò magis, quòd, imperante Severo, Martyrio consumptus sit Philippus ille Augustalis Præfetus: ab Eusebio autem memoratum Philippi Augusti facinus, ipso jam imperium adeptò, editum sit. Extat hinc etiam meritò ne scripserit Pomponius Lætus, Philippum, ut scelera tegeret, cultum Christiani nominis simulasse.

Hactenus Scriptores omnes de ambobus Philippis Christianis tractantes, quos reperi, tuis sub oculis posui. Superest modò illos etiam, qui in contrariam ierunt sententiam exponere, ut auditis altercantibus partibus, certius, firmitusque proferatur iudicium.

Primâ igitur fronte, seu primus Antagonista se offert Pomponius Lætus, qui sub Pio II. floruit, ac Platynæ synchronus, & in conjuratione contra Paulum II. socius cõnumeratus, paganæ religionis admirator, & Christianæ contemptor fuit, ut asserit Martinus Hankius de Romanarum rerum Scriptoribus. Edidit Lætus Epitomen vitæ Cæsarum, ac de Philippo scripsit, quòd esset **PUNICA FRAUDE DETERIOR**, qui ut scelera tegeret cultû Christiani nominis simulabat. De hoc Læto scribit etiam Volaterranus, quòd domunculam in Quirinali sibi paraverat, ibique natalem Urbis, ac Romulum colebat, quod erat initium abolendæ Fidei. De hoc eodem plura apud Vossium de Historicis Latinis. Hæc enarrare duxi, ut patens sit, quisnam fuerit Antesignanus iste. Nam ab impuro hoc fonte, sequentes Scriptores impuram hausisse aquam, minimè ambigendum est; quoniam Joannes Baptista Egnatius Venetus, qui in principio præteriti seculi vixit, de eodem Imperatore
 sic

fic ait. Sunt, qui à Christiana pietate non abhorruisse Philippum tradant, quorum testimonio hominis perfidia fidem abroget. Hos sequutus est Ioseph Scaliger, qui in animadversionibus ad laudati Eusebii Chronologiam, & annum Mundi 2260. ita scribit: (Primusque omnium ex Romanis Imperatoribus Christianus fuit) Næ illi magnam injuriam Sacrosancto Christi cultui faciunt, qui primi hunc latronem Araba Domini sui Imperatoris innocentissimi, & Reipublicæ maxime necessari interfectorem, idolorum cultorem, & ex cujus vita nihil tale colligi potest, Christianum ausi sunt dicere, & epistolas Origenis ad eum, & Severam ejus uxorem commenti sunt, ut mihi fides haberetur. Eusebius auctores habuit, quos sequeretur lib. 6. cap. 36. Historia Ecclesiastica φέρει δὲ αὐτῶν (Ὀριγένους) καὶ πρὸς αὐτὸν βασιλεῖα φιλίππου ἐπιστολὴ καὶ ἄλλη πρὸς τὴν τότε γαμετὴν Σεβήραν, Scilicet; extat etiam ejus epistola ad Imperatorem ipsum, & altera ad conjugem illius Severam: Totidem verbis idem prodit Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Vide præterea alia à veteribus Christianis conficta, de satisfactione, ab hoc Philippo in Ecclesia factâ, apud eundem Eusebium. Ibid. (Christianus fuit) Christianum, cujus fraude paulò ante Gordianum occisum scribebat? Quæ verba omisit Orosius; quum reliqua excerneret, quia non videretur ei convenire Christiano esse, cujus fraude Dominus interfectus esset.

Scaligerum imitatus est Sethus Calvisius in Chronicis ad annum Christi 246. ubi sic: Refertur ab Eusebio, Cassiodoro, & aliis, qui tamen hoc ex Eusebio descripserunt, Philippum operam dedisse Christianæ Religioni, & baptizatum esse. Sed Eusebius hæc hausit, ut ipse dicit, ex epistolis Origenis ad Philippum, & ejus conjugem Severam, quæ epistolæ tamen fictæ sunt. Ideò de Religione Philippi nihil certi pronunciari potest. Res gestæ etiam Philippi non respondent, nec aliquid contulit Ecclesiæ, nec habuit

Reli-

Religionis successorem, ut Constantinus.

Supra narratis Scriptoribus accedit eruditissimus Spanhemius qui in dissert. 9. De præstantia, & usu numismatum, sic fatur. *Ex superioribus autem Philippi nummis cum solennibus Gentiliū sacris satis liquere videtur fabulis annumerandum, quod de hoc Imperatore, ut Christiano Eusebius, aliq; dein tradidēre, inter quos etiā Abul-Pharagius. Quamquam videam virum rarā eruditione, ac inter præcipua hodie literatę Gallię ornamenta Daniele Huetium, eandem de Philippo Christiano sententiam in Origenianis tueri; eum nempe circa ipsa imperii initia, Christi doctrinam, sub Papa Fabiano amplexū, idque occultē, & clam Ethnicos, & quā de re consulere poterit eum Lector, ante quā huic, vel alteri sententię accedat.*

Tandem post tot Scriptorum, inter se variantiū, sententias supervēnit eruditissimus Pagi, qui in sua Critica Historico-Chronologica ad annum Christi 247. fusius super hac quæstione differit, & præcipuē: An sacrū susceperint Baptismum ante, vel postquam Ludi Seculares celebrati fuerint, ejus opinio est. M. Julio Philippo II. & M. Julio Philippo Cæsare Coss. eodē anno 247. Philippum seniore filium suum, Philippum Augustum nuncupasse, qui decimum suæ ætatis annū agebat cū biennio post obierit ætatis annor. 12. Deinde ostēdit, Zosimum à Baronio perperam fuisse reprehensum, quòd Ludorum secularium, ab utroque Philippo editorum, non meminert; nam putat, Zosimum de Ludis secularibus, centenariis Vrbi respondentibus, hoc anno celebratis, non differvisse, sed de illis tantū fuisse locutum, qui juxta Augusti ordinationem exhibiti fuēre, quibus Romani credebant Urbem, juxta vetus oraculum, bellis, & morbis esse liberandam. Quare nō mirum si de ludis Circensibus, hoc anno exhibitis, nullam Zosimus mentionem fecerit; cū illos hanc vim non habere, illosue irregulares esse crediderit.

Scri-

Scribit ulterius Pagi, se in Prolegomenis ad dissertat. Hypaticam id demonstrare, nempe Philippum nondum fuisse Christianum, quando millesimum Urbis annum celebravit, ludosque ab eo editos, alterius classis, sive ordinis fuisse, quam illos, de quibus locutus est Zosimus, quosque Honorius celebravit. Zosimum in ea fuisse opinione, ut existimârit Rempublicam Romanam nullû detrimentum passam fuisse, quamdiu Ludi seculares, secundum traditum à Numine ritum, idest post 110. annos ederentur: quamobrem ipsum Sibyllæ oraculum integrum recitat, cujus hoc initium.

*Ast ubi mortalis longissima venerit ætas,
Vita centenis denis redeuntibus annis;
Sis Romane memor, nec te ulla obliviam fallant;
Sis memor, ut facias Diis immortalibus illo
Rem sacram in campo &c.*

Finis verò.

*Itala sic tellus omnis, tellusque Latina
Æternum tua sceptrâ colet, tua jussa capeisset.*

Quare cum Ludi à Philippo exhibiti Urbis centenariis responderint, seu iis, quos Claudius Imperator octingentesimo Urbis anno ediderat, non verò antiquæ institutionis ab Augusto, Domitiano, & Severo observatæ: de illis nullam mentionem fecit Zosimus: sive quòd hanc vim eos non habere putaret: sive quia præter morem factos, ac irregulares crederet.

Addit idem Pagi in eadem Critica num. 4. in opinionis suæ confirmationem, argumentum, desumptum ex verbis Eusebii in Chronico ubi: *Ob quam solennitatem innumerabiles bestię, in Circo magno interfectæ, ludique in Campo Martio Theatrales tribus diebus, ac noctibus, populo pervigilante, celebrati.* Ex quibus verbis deducit bestias immolatas, ludosque Tarentinos, Dijs consecratos, fuisse editos. Exinde concludit, Philipporum

porum conversionem seculares ludos fuisse subsecutam, minimè verò præcessisse; Baroniumque ab Orolio deceptum fuisse, scribente: *Ludis magnificis augustissimus omnium præteritorum hic natalis annus à Christiano Imperatore celebratus est. Nec dubium est, quin Philippus hujus tantæ devotionis gratiam, & honorem, ad Christum, & ad Ecclesiam reportarit, quando vel ascensum fuisse ab eo Capitolium, immolataque ex more hostias nullus auctor ostendit.*

Audisti, Amice, horum inter se variantium Scriptorum opiniones, quibus coniunctim, & separatim respondere conabor.

Primum igitur argumentum pro narratorum veritate, quòd ambo Philippi Christiani fuerint ex supra narratis Martyrum actis desumimus, scilicet Sanctorum Pontij, & Domnini, quæ Eusebium præcessere, ac idem testantur. Quare dicendum est, aut acta ipsa esse falsa, aut esse approbata, si falsa sunt, illorum corrumpit historia, sed ista acta pro genuinis ab Eruditis habentur, ergo de falsitate minimè argui possunt. Si autem uti vera approbata sunt, firma remanet narratio, nempe istos Imperatores fuisse Christianos.

Secundum argumentum ipse est Eusebius, qui hanc narrat historiam, cujus auctoritatem in contrarium scribentes evertere nituntur, ego autem pro viribus sustinere tentabo. Dico igitur Eusebium scripsisse ex fama publica, ut ipsemet testatur in præcitato cap. 34. lib. 6. ibi: *Fama est.* Tempore ergo Eusebij, qui hæc scripsit; septuaginta circiter ab istorum Principum conversione erant elapsi anni, quare multi testes probabiliter adhuc superstites erant, qui de veritate deponere poterant. Insuper famam publicam ad credendum iustam esse causam Iurisprudentes asserunt. Quare autumo Eusebium minimè allucinatum fuisse si hæc scripserit, utpote etiam Hieronymum, Orosium, Liri-

E

nensem,

nenſem, & Caſſiodorum, qui proximiores Eusebio fuere, quique non ſolum, ex eodem deſumpferunt Eusebio, verum etiam ex ipsis Origenis Epistolis, quæ illorum ævo extabant, ut teſtatur D. Hieronymus de Scriptoris Eccleſiaſticis in Origene, ſic ſcribens: *Quodque ad Philippum Imperatorem, qui primus de Regibus Romanis Chriſtianus fuit, & ad matrem ejus literas fecit, quæ uſque hodie extant.* Idemque etiam Vincentium Lirinensem affirmare, ſolenter deprehendit Baronius ad annum 246. num. 8. ut nuper diximus.

Tertium magni momenti argumentum eſt, omnium Scriptorum, ex omni ferè natione, concordia, qui in omni ſeculo idem teſtantur. At huic meæ aſſertioni ſtatim obiici audio: Omnes quos citaſti auctores ejuſdem fontis, nempe Eusebii, bibere aquam, cui reſponſioni ſubiungo. In præteritis ſeculis, illæ duæ Origenis extabant Epistolæ, ut ſuperius enarravi, quaſque undecimo etiam ſeculo extiſſe colligo ex citato Metello in ſuis Quirinaliis ode 2. ubi Octaciliam Philippi Senioris uxorem meminit fuiſſe Chriſtianam. Sicque Poeta cecinit.

*Verticem Regina Deo ſuperbum
Fronte maturâ reverenda flexit
Principis cedente domo Philippi
ſub iuga Chriſti.*

Quare ſi aſſeruit Octaciliam fuiſſe Chriſtianam id ex Origenis epistolis deſumpſiſſe probabiliter credendum eſt; utpote etiam eaſdem Epistolas in aliqua adhuc deliteſcere Bibliotheca, vel ſcrinio, quæ fortasſe aliquando in lucem emittentur. Quomodo ergo tantis hiſce viris, qui diverſis in ſeculis in literis florere, fides abroganda, & recentioribus tribuenda eſt, qui per tot ſecula à Philippis diſtant, nullâque probabili ratione ſuffulti, niſi illâ propriæ, inaniſque voluntatis, contrarium aſſerunt. Sed infra alia adducam.

Quar-

Quartum: admissio quod Octacilia fuerit Christiana, ut multi de numismatibus scribentes autumant, sequentes Tristanum, qui conjecturam suam in præmemorato Metello fundavit. Ex hoc sequitur ambos Philippos fuisse Christianos, nam crebris suasionibus ad Fidem Christianam amplectendam maritum potuit allicere, filiumque in eadem instruere. Quare facinus de perpetrata cæde Gordiani, conversionem Philippi præcessisse dicendum est.

Quintum: in contrarium scribentes nullam allegant probabilem coniecturam, ut nuper dixi, sed inanibus sophismatibus innituntur, ut infra ad Scaligeri responsionem demonstrabo.

Sextum: validum illud est argumentum à laudato Baronio ad annum 249. num. 3. & 4. allegatum: de legibus ab hoc Principe promulgatis, quæ Christianam pietatem spirant. Nam Exoletos (turpissimorum, ac flagitiosorum hominum genus) sustulit, Poetisque Juvenum animas sua arte corrumpentibus antiqua privilegia ademit.

Septimum: argumentum ex ipsismet, qui contrariam tuentur sententiam desumo, scilicet ambos Imperatores post eorum mortem inter Divos adscriptos fuisse cui opinioni respondeo. Honorem hunc, ex Senatûs, Populique decreto, non autem de illorum mandato eisdem fuisse sancitum. Quare ex hoc actu deducitur ipsos tamquam bonos, piosque Principes, ac de Republica optimè meritos tali se reddidisse dignos honore.

Octavum: pariter elicio argumentum ex objectione ab aliquibus factâ, de Ethnicorum Scriptorum in re tam patenti silentio, fortasse ductâ conjecturâ ex eo, quod ipsi præsumerent ambos hos Imperatores Deorum fuisse Cultores, quoniam Sacra, ritusque proprios permittebant. Ego autem ex hoc met silentio

depromo, eosdem Principes Christianam amplexatos fuisse Religionem. Eò quia nullus ex hisce Ethnicis Scriptoribus meminit, illos sacrificandi causam, occasione Anni millesimi iuxta veterum morem, Capitolium ascendisse, ut aduertit Orosius. Poterant enim occultè Christianam Religionem professi esse; nam rerum, & temporum conditio non sinebat, ut palam Religionem hanc demonstrarent, quia eorum imperium nondum satis firmum, Senatûsque, Populi que Romani, atque exercitûs inconstantia, & læuitas in mutandis Principibus satis erat nota, quemadmodum ex præcedentibus Imperatorum cædibus se prodiderat: Christianam occultando Religionem, & propriæ vitæ, atque imperio consultum fuerat, sicque etiam Ecclesiæ rebus erat utilior.

Nonum desumo argumentum ex Decii, in Imperio successoris, motâ in Christianos persecutione, in eorundem Principum odium, quia Christianis fauerant, ut pluribus demonstrat exemplis laudatus Baronius ad annum 253. Et præsertim elicitur ex Chronico Alexandrino, sive Paschali, nuper recusso à Du Cange ad annum Christi 253. & ex laudato Auctore arabo Abul-Pharagi.

Decimum denique pro meæ intentionis fundamine minimè spernendum, adduco argumentum, nummum videlicet ab Apamensibus Syriæ, cussum, quod refert eruditissimus vir Octavius Falconerius in sua Dissertatione de Nummo Apamensi Deucalionei Diluuii typum exhibente. Nummus iste in una facie Philippi Senioris caput laureâ coronâ redimitum, ostendit cum græca Epigraphe ΑΤΤ.Κ.ΙΟΥΛ ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΤΤ *Imperator Cæs. Jul. Philippus Aug.* In altera opposita facie visitur quædam veluti quadrata arca, intra quam duæ sunt effigies pectore tenus, virilis una, altera muliebris: in

arcæ

arcæ summitate, ac angulo infidet avis veluti Columba. In facie arcæ sunt literæ NOE, scilicet Noë. Subtus arcam apparent aquæ: extra arcam, eadem figuræ stantes, & super caput Viri. Visuntur Columba est, quæ pedibus Olivæ ramum stringit, ac volatu ad arcam tendit in gyrum ac subtus, hæc legitur græca inscriptio Μ. ΑΥΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Β. ΑΡΧΙ. ΑΠΙΑΜΕΝΟΝΕΠΙ Sub M. Aur. Alexandro iterū Pontifex Apamensiū. Censeo propterea nummum hunc nō in signum universalis, seu Deucalionis Diluuii; ut opinatus est Falconerius, sed à Christianis in signū lætitiæ: quod ipse Philippus Christianæ Religioni addictus esset sculptum fuisse, ut ex præcit. Auctōribus deduco. Arca enim Noë salutē ex Baptismatis aquā denotat, ut in primo Emblem. n. 3. D. Petri auctōritate, demonstravi. Quòd Apamenses Cives eo tempore Christianam suscepissent Religionem, facilè adducor ad credendum, propter vicinitatem Apamensis Civitatis cum Antiochenā. Et cum B. Petrus in hac divinum Evangelium per septem annos seminasset, pro certo habendum est, etiam Verbum Dei in proximas promulgasse Vrbes.

Huc usque coniunctim respondi, modò separatim etiam respondendum est. Satis ergo puto si Scaligeri objecta tantum diluam, cum ipsius, in contrariam tuentes sententiam, prolixior, atque acrior censura sit. Primo igitur loco præfatus Scaliger opinatur, illos Christianum cultum magnā afficere injuriā, qui latronem Arabem, proprii Domini proditorem, ac interfectorem, idolorumque cultorem, Christianum fuisse narrant. Huic objectioni facilè responderi posse existimo, ex Gentium Doctore prolatis verbis; *Deum velle omnes homines salvos fieri, in comprehensibiliaque esse judicia eius*. Nos quidem ignoramus cur ipse scrutator cordium Deus, Philippum talia facinora perpetrare permiserit, ac cur postea illum ad pœnitentiam vocaverit,
Chri-

Christianam in ejus cor instillando fidem. Plura possent adduci exempla, tam è veteri, quàm è nova lege; Principum etiam Fidelium, quos Dei benignitas ex peccato ad justitiam perduxit; at duo tantummodò in memoriam revoco. Primum est David, qui ut Bethsabee amplexibus frueretur, Uriam ejus virum necari jussit. Secundum Theodosius Imperator, qui ad ulciscendam Thessalonicae Praefecti militum mortem, populum ejusdem Civitatis, tam fontes, quàm in fontes, usque ad septem millia interfici mandavit. Nihilominus postea ambo isti poenitentiam ducti, probi, sanctique Principes, omnium consensu, fuere. Mortales omnes propriae passiones, & affectus immoderati dominantur, qui si languescere, divinae gratiae ope incipiant, eadem divina gratia operante subintrarat bonorum omnium auctor, & altrix.

Obiicit secundo loco praecitatus Scaliger duas Origenis Epistolas ad Philippum, & Severam ejus uxorem commentitias esse. Scaligerum igitur quaeso; undenam talem auctoritatem, ac certitudinem hauserit, ut has epistolas possit commenti, ac falsitatis arguere, dum eas se vidisse testatur D. Hieronymus, & ex S. Vincentio Lirinensi coniecimus, etiam suo aëvo illas extitisse. Quomodo ergo sunt commentitiae? Item, quam audaciam, Scaliger tale profert iudicium, si eas non legit, neque vidit? Vult enim in auditum, ac non visum, ac praetensum reum condemnare. Si hoc aequitati, & rationi consonum sit, aequi, probique viri dijudicent. Modò ad Pagi opinionem respondeo.

Philipporum conversionem Seculares Ludos subsecutam fuisse iudicat Pagi. At ego eo ipso anno, quo Seculares Ludi celebrabantur accidisse affirmo; nam in supra narratis actibus S. Pontii legitur, Imperatores B. Pontium ad sacrificandum idolis, occasione anni millesimi, inducere tentasse; sed eiusdem Pontii hor-

tatu

tatu ipsos in Christum credidisse, eundemque B. Pontium precatos fuisse, ut salutis mysterium *superveniente die*, ipse eis aperiret. Post hæc in eisdem actis habetur, quòd *ex illo die, & deinceps* Idolorum sacrificia declinare cœperunt, ac spectacula tantùm iidem Imperatores pro conclusione millesimi celebrari mandarunt. Postea subjungitur. *Aliâ verò die Baptismi gratiam consecuti sunt*. Tria igitur tempora hic noto. Primum congressus, sive primæ colloctionis Philipporum cum Beato Pontio: secundum eorumdem secundæ colloctionis, quando eis mysteria Fidei à Pontio aperta fuêre, ut deduco ex verbis, *superveniente die*: Tertium verò tempus est, quando iidem sacrâ Baptismatis undâ fuerunt abluti, id colligo ex verbis; *aliâ verò die*. Quæ postrema verba notanda sunt, cum tempus propinquum denotent, pauci enim dies post duo colloquia intercessêre, quibus elapsis, sacrum suscepêrunt Baptismum. Sicque eodem anno, quo Ludi celebrabantur, Christiani effecti sunt. Quærendum igitur hic est: an solummodò spectacula, absque sacrificiis fieri consueverint: Quod spectacula unâ cum sacrificiis celebrarentur clarè nobis demonstrat Tertullianus De spectaculis num. 7. *Sed Circensium, ait, paulò pompator suggestus, quibus propriè hoc nomen pompa præcedens, quorum sit in semetipsa, probat de simulacrorum serie, de imaginum agmine de Curribus, de Thehsis, de Armamaxis, de Sedibus, de Coronis, de Excubiis. Quanta præterea sacra, quanta sacrificia præcedant, intercedant, succedant, quot Collegia, quot Sacerdotia, quot officia moveantur, sciunt homines illius Urbis, in qua Demiorum conventus consedit. Id etiam indicat S. Cyprianus, sive alius auctor in opera De spectaculis ubi. Quod spectaculum sine Idolo? Quis Ludus sine sacrificio? quod certamen non consecratum mortuo? Nihilominus cum ii Imperatores huiusmodi interdixerint sacrificia, & spe-*

ctacula

ſpectacula tantum celebrari mandaverint exinde contra-
 rium ab illo Pagi deducitur argumentum, ex ipſius-
 met Eusebii in Chronico deſumptis verbis ab eodem
 Pagi relatis, ſcilicet; *Ob quam ſolemnitatem innumera-
 biles Bestiæ in Circo magno interfectæ, ludique in Campo
 Martio Theatrales tribus diebus, ac noctibus populo per-
 vigilante celebrati. Concedo igitur innumera-
 biles interfectas fuiſſe beſtias, nego tamen fuiſſe immolatas;*
 nam beſtias illas, quæ fuerunt occiſæ, recenſet Capito-
 linus in Gordiano cap. 33: *Fuerunt, inquit, ſub Gordia-
 no Romæ Elephanti 32. quorum ipſe duodecim miſerat;*
Alexander decem; Alces decem; Tigres decem, Leones
manſueti ſexaginta, Leopardi manſueti triginta, Belbi
(ideſt Hyænæ) decem, Gladiatorum ſiſcalium paria mille:
Hyppopotamus, & Rhinoceros unus, Archoleontes decem,
Camelopardali decem, Onagri viginti, Equi feri quadra-
ginta, & cætera huiusmodi animalia innumera, & di-
verſa, quæ omnia Philippus Ludis ſecularibus vel dedit,
vel occidit. Has autem omnes feras manſuetas, & præte-
rea efferas parabat ad triumphum Perſicum, ſed votum
publicum nihil valuit. Nam omnia hæc Philippus exhibuit
ſecularibus Ludis, & Muneribus, atque Circenſibus, quum
milleſimum ab Urbe condita annum in Conſulatu ſuo, &
filiis ſuis celebravit.

Supra enarratæ ergo beſtiæ non quidem ex iis ſunt,
 quas cæca Gentilitas immolare conſueverat, quæ enim
 immolabantur: erant Oves, Sues, Capræ, Boves, Galli-
 næ, Anſeres. Pauperes verò non habentes vivum ani-
 mal quod immolarent, bovis ſimulacrum è farina fin-
 gebant. In ſecularibus Ludis peculiaris victima erat
 Porca, ut oſtendit Franciſcus Angeloni in ſua hiſtoria
 Auguſta antiquis numiſmatibus illuſtrata, ac italicò
 deſcripta idiomate, quam emendatiorem, ac auctam,
 denuò edidit noſtri ſæculi, rerum antiquarum erudi-
 tiſſimus Joannes Petrus Bellori ad num. 14. numiſma-
 tum

tum Septimij Severi, ubi visitur ejusdem Imperatoris numisma, cujus in medio stat ara pro sacrificio, ad cujus latus est Dea Tellus, in terra sedens; ex altero verò latere cernitur Victimarius, qui ad sacrificandum Porcam ducit, quoniam in secularibus Ludis Dii pro fertilitate, & abundantia deprecabantur. Circa aram Imperator velato capite, pateram manu tenens, in sacrificii actu stat; prope ipsum est Tibicina, ad cujus latus duæ aliæ visuntur figuræ quæ Bacchum, & Herculem repræsentant. In numismatis peripheria hæc leguntur: CONS. IV. LUD. SÆC. FEC. S. C. scilicet, Consulatus IV. Ludos seculares fecit, Senatus Consulto. Plura apud ipsum Angeloni de hoc numismate videri possunt. Aliud non absimile, & pulcherrimum, ac rarissimum numisma se vidisse in celebri Museo bon. Mem. Cardinalis de Maximis, narravit mihi idem Bellorius, quod postea transiit in illud claræ memoriæ Reginae Suetiæ: cujus exemplar ipse Bellorius, in majori, & quadrata forma delineatum apposuit, in secunda pagina fragmentorum veteris Romæ, ubi non in peripheria, sed in ipsa ara insculpta leguntur hæc verba: LUD. SÆC. FEC. scilicet Ludos Seculares fecit.

Similem item nummum refert eruditissimus Spanhemius in sua Dissertatione 9. qui non Porcam, sed Aprum esse censet. Insuper addo, quod hi Ludi poterant celebrari etiam absque sacrificiis, ut existimat idem Spanhemius loco citato, qui asserit ab Honorio eosdem Ludos celebratos fuisse, sed sacris secularibus omissis, solo Circensium, aut Theatralium Ludorum apparatu. Scio, laudatum Pagi in suis Prolegomenis in Dissertat. Hypatica num. 11. scribere, hosce Ludos ab eodem Honorio minimè fuisse celebratos, sed hæc quæstio ab historia dependet, quam aliis examinandam relinquo. Idem etiam Ludi poterant, ut diximus, absque

sacrificiis celebrari, eò magis, quò magis Imperato-
 rum mandatum accessit, nam in præcitatæ actis narra-
 tur, ut supra retulimus, quod *ex illa die*, quâ Impera-
 tores Christianorum sacris accessere, sacrificia declina-
 re cœperunt, & spectacula *tantum* pro conclusione
 millesimi anni celebrata fuere: vox *tantum* notanda
 est. Dato etiam, quòd sacrificia fuerint celebrata, non
 per hoc evincitur, ipsos Imperatores saltem Christia-
 næ legis instructos haud fuisse. Similem ferme quæ-
 stionem tractat Baronius ad annum Christi 352. num.
 93. & seqq. & in Martyrologio ad diem 22. Augusti lit-
 terâ B. ubi ostendit, Constantinum, licet Christianis
 semper fauisset, tamen de consulendis Haruspibus
 dedisse rescriptum, atque sub eo à Gentilibus aliquan-
 do vexatos fuisse Christianos, & ob eam causam pluri-
 ma eidem Imperatori mala accidisse. Unico namque,
 eodemque tempore suam ubique Christiana Religio
 puritatem consecuta non fuit, sed temporis progressu.
 Imperatores enim Christiani sensim omnem Gentilita-
 tem abolerunt, ut clarè deducitur ex toto titulo de Pa-
 ganis in Codice Theodosiano. Unde mirum non est,
 si ambo Philippi, recenter in Christiana fide instructi,
 quique eam nondum forsitan amplexi fuerant, secula-
 res celebrari Ludos, atque etiam fortassis sacrificia fie-
 ri, absque eorum interventu, permiserint.

Ex hæcenus enarratis clarè probatum puto, ambos
 Imperatores, eodem anno, quo præfati Ludi celebrati
 fuerunt, Christianæ militiæ nomen dedisse, quod pro
 meæ opinionis basi erat demonstrandum.

Non obstat, quod in Passione S. Pontij narretur: ter-
 tio imperii anno Philippum ad sacrificandum perge-
 re voluisse, quia respondeo. Id faciebat ob populi Ro-
 mani metum, aliasque rationes, quas supra num. 8. in-
 dicavi, ac de Constantino nuper dixi. Neque obstat
 aliud simile argumentum, nempe; post nonnullas
 dispu-

disputationes, Dei voluntate, Imperatores credidisse. Cui obiectiōni etiam subjungo, Philippum, dum Antiochiæ, sive Apameæ mansit, sacris Christianæ Fidei Mysterijs instrui voluisse, sed eam minimè fuisse amplexum, ut deducitur ex supracitato auctore Arabo Abul-Pharagi, cū verò Romam pervenisset, S. Pontii suasionibus sacrum suscepisse Baptisma. Nam eo tempore jam pravam introductam fuisse consuetudinem, existimo, quòd multi Fideles usque ad provectiorem ætatem sacrum suscipere Baptismum differabant; ut docet Baronius ad annum 377. num. 14. & Lorinus in Commentario Act. Apostolorum cap. 2. vers. 38. Idque comprobant variis antiquorum Patrum auctoritatibus. Non abs re ergo erit asserere, Philippum Imperatorem hanc pravam amplexatum fuisse consuetudinem, Baptismi susceptionem usque ad suum Romam adventum differendi. Si igitur hisce meis conjecturis locus est, ex eis etiam Scriptorum concordia resultat, nempe Philippo, dum Antiochiæ manebat, S. Babylam ejusdem Civitatis Episcopum, Ecclesiæ ingressum, ob detestandam Gordiani cædem, seu, ut narrat præcit. Abul-Pharagi, quòd nolebat, abstinere à vetitis & unicâ uxore esse contentus, interdixisse. Romæ verò Philippo degenti, ac Baptismate nondum suscepto, nihilominus sacris Christianorum Mysterijs interesse desideranti, Ecclesiæ ingressus, ob easdem causas, à Fabiano Papa similiter interdictus fuit.

Hisce suppositis deduco, Fideles tunc Romæ viventes gnaros, quòd Imperatores jam secretò Christianam Religionem professi fuerant, ob maximam lætitiā, quam ex hujusmodi Imperatorum conversione accipere, Redemptori Domino Nostro JESU CHRISTO, de singulari hoc beneficio debitas grates rependere voluisse, in cujus rei argumentum, ac tesseram, in orbiculo vitreo scripserunt A SECULARE BENEDI-

CTE PIEZ, videlicet: ANNO SECULARE
 BENEDICTE PIEZESSES, scilicet IESUS digna-
 tus es, naviculæ Ecclesiæ pacis portum demonstrare,
 litera enim Z. initialis est nominis ZESSES; ut ex tri-
 bus orbiculis vitreis, ab Arringho lib. 4. cap. 37. pag. 265.
 allatis, colligo; in quorum uno legitur PIEZESSES; in
 altero ZESSES, cum tuis, in tertio Lucifer vivas cum
 tuis feliciter ZESSES; in hoc enim orbiculo visuntur
 vir ac mulier, inter quos stat Juvenis togatus, qui ma-
 nibus coronam capitibus eorum imponit, & super Ju-
 venis caput legitur CHRISTUS. Et in eod. libro cap. 47.
 pag. 403. in alio orbiculo similiter legitur PIEZESSES.

Insuper noto epitheton *Benedictæ*, à priscis Fidelibus
 usurpari solitum, ut clarè ostendit Holstenius in notis
 ad passionem SS. Perpetuæ, & Felicitatis in pag. 7. vers. 2.
 ubi observat vocem *Benedicti*, e græcâ voce *Ἐπιμύσιος*
 quæ affectum, aut venerationem, erga personam cu-
 jus fit mentio denotat. *Notior* (subdit) *hodie lingua Ita-*
lica vulgari, quàm communi Latine derivatum in Africa-
nam latinitatem fortè è Syriaco, aut Hebræo sermone, quo
prisci Tyrii, & Pœni Carthaginis Coloni, aut non mul-
tum diverso utebantur. Syrorum enim, ac Hebræorum
est Benedicti adiunctum ad Dei præsertim mentionem ap-
ponere, ut habes Marci 13. 61. & sæpius in aliis scriptu-
ris: sed & ad compellationem honorum hominum Benedicti
vos à Domino Psal. 123. 15. & alibi non rarò. Tertullia-
nus ipso principio libri ad Martyres designatos: Benedi-
cti Martyres. Mox: in primis ergo Benedicti nolite con-
tristare Spiritum Sanctum, & c. 2. quo vos Benedicti de carcere
in custodiam, si fortè translatos existimatis. Ibid. Sic
nunc Benedicti, carcer etiam Christianis molestus: Et
mox cap. 3. Et de cultu feminarum lib. 2. feminas Chri-
stianas Benedictas appellat; Et lib. Præscript. sub Episco-
patu Eleutherii Benedicti: & lib. de Exhort. Cast. Benedi-
cti Patriarchæ. Ita Lucianus Confessor apud Cyprianum
 Ep. 22.

*Ep. 22. Cùm Benedictus Martyr Paulus adhuc in corpore
esset. Et Clerus Romanus apud eundem ep. 3. Didicimus
Benedictum Papam Cyprianum secessisse. Idem observa-
vit etiam Lupus In Tertulliano de Præscriptionib. cap.
30. pag 483. in verbo apud Ecclesiam Romanensem;
ubi probat, apud primitivos Christianos titulum Be-
nedicti eminentem fuisse.*

Hasce meas in præfatos orbiculos observationes,
qualescumque sint, tibi admodum perspicacis iudicii,
& eruditionis subijcio. Ac te in mutuæ necessitudinis
signum accipere, meque amare etiam, atque etiam
rogo; ac semper benè valere Amicæ charissime opto.

F I N I S.

INDEX

COGNOMINUM, ET NOMINUM AUCTORUM,

In hoc opusculo citatorum.

A

A Bul-Pharagi Gregorius.
 Ado Archiepiscopus Viennensis.
 S. Ambrosius.
 S. Anastasius Synaita.
 Andreas Archiepisc. Casareæ.
 Angeloni Franciscus.
 Ansberti Ambrosius.
 Arringhus Paulus.
 Auctor Veterum Monimentorum.
 S. Augustinus.

B

B Aluzius Stephanus.
 Baronius Cæsar Cardinalis.
 Bellorius Joannes Petrus.
 Binius Severinus.
 Bona Joannes Cardinalis.

C

C Æsariensis Eusebius Pampbili.
 Callistus Nicephorus.
 Caluisius Sethus.
 Casalius Joannes Baptista.
 Cassiodorus Aurelius.
 Censorinus.
 Chronicon Alexandrinum.
 Chronicon Alterfense.
 Chrysofostomus S. Joannes.
 Codex Theodosianus.
 Contractus Hermannus.
 S. Cyprianus.

D

D U-Cange Carolus.

E

E Gnatus Joannes Baptista.

Fal-

F

F Alconerius Octavius.
 Freculphus Episcopus
 Lexoviensis.

G

S. Gregorius.
 Gretserus Jacobus.

H

H Alloix Petrus.
 Hankius Martinus.
 Haymon Episcopus Alber-
 stadiensis.
 S. Hieronymus.
 Holstenius Lucas.
 Huetius Petrus Daniel.

I

S Isidorus Archiepiscopus
 Hispalensis.
 S. Justinus Martyr.

L

L Aetus Pomponius.
 Lirinensis Vincentius.
 Lorinus Joannes.
 Lupus Christianus.

M

M Acarius Chrysoce-
 phalus Philadelphe
 Archiepiscopus.
 S. Matthæus.
 S. Maximus.
 Metellus Tegerseensis.
 Mombritus Boninus.

N

N Igronus Julius.

O

O Rosius Paulus.
 Otto Frisingensis.

P

P Agi Antonius.
 D. Paulus.
 Persona Gobellinus.
 S. Petrus.
 Pocockius Eduardus.

R

R Eginus Abbas.
 Rubenius Albertus.

S

S Abellus M. Antonius.
 Scaliger Joseph.
 Spanhemius Federicus.
 Studita Theodorus.
 Surius Laurentius.

T

T Ertullianus.
 Tristannus Joannes.

V

V Olaterranus Raphaël.
 Vossius Gerardus Jo-
 annes.
 Vspersensis Conradus.
 Warnefridus sive Diaconus
 Paulus.

Z

Z Onaras Joannes.

INDEX

I N D E X

R E R U M N O T A B I L I U M,

In hoc Opusculo contentorum.

A

- A** Braham sacrificans
filium. 12.
- Abul-Pharagi Gregorius
quisnam fuerit. 26.
- Adam & Eua cum Serpen-
te quid denotent. 6.
- Angusticlauium Equestris
dignitatis signum. 19.
- Arca Noë expressa in num-
mo. 37.
- gendi antiquus mos.
ibid. 18.
- Casula immutata. 20.
- Character, siue signum in
antiquis tumulis appo-
nebatur. 17.
- Christus D. N. expressus
sub forma Pastoris. 5.
ut iuuenis depictus.
18.
- Cimelium Eminentissimi
Flavii Card. Chisii lau-
datur. 5.

B

- B** Abylas Episcopus An-
tiochiæ. 27. 43.
- Benedicte vox antiquitus
usitata. 44.
- Bestiæ immolari solitæ. 40.
In Ludis immolata. 32.
- Cimelium Eminentissimi
Gasparis Card. Carpinei
laudatur. 1. 5.
- Constantinus Imperator
licet Christianus dedit
rescriptum de consu-
lendis Haruspibus .
42.

C

- C** Alceus Senatorius. 19.
- Calices ex omni ma-
teria confecti. 5. Pin-
- Conuersio Philipporum
an ludos seculares sub-
secuta fuerit. 39.

Dal-

D Almatica chyrodata,
sive manicata. 18.
Qui antiquitus eam ge-
stabant. *ibid.* Postea
apud Ecclesiasticos in
usu. *ibid.*

Daniel in lacu Leonum.
10. Hujus mysterii re-
feratio. *ibid.*

Decius Imperator movet
persecutionem in Chri-
stianos in odium Phi-
lippi. 24. 26.

Deus nunquam senescit.
18.

Diluuium Deucalioneū.
36.

E

E mblematis primi de-
scriptio. 4.
Secundi. 16.

Epistolas duas Origenis
ad Philippum, & Seve-
ram veras fuisse osten-
ditur. 39.

Exoletos (turpissimorum
hominum genus) su-
stulit Philippus Impe-
rator. 35.

F Ama publica ad cre-
dendum justa est cau-
sa. 33.

Fabianus PP. tempore B.
Pontii. 23. 28.

Filumeni vox quid deno-
tet. 6.

Flavius Eminentiss. Card.
Chisius laudatur. 6.

G

G Aspar Eminentiss.
Card. Carpineus lau-
datur. 1.

H

H Vetii judicium, An
ambo Philippi Im-
peratores fuerint Chri-
stiani. 27.

I

I nscriptio Anno Secu-
lare &c. quid signifi-
cet. 22. 44.

Instrumentum Martyrii
in tumulis antiquitus
opponebatur. 17.

Jonæ in os Ceti projecti,
& ex illa ejecti significa-
tio.

tio. 14. Subumbra cucurbitæ symbolum. 8. quæstio an folia fuerint hederæ, vel cucurbitæ fuerint. *ibid.*

Museum lapidarium Auctoris. 6.

N

L

Laticlavium Consulare quale. 17. 19.

Leviathan monstrum marinum. 16.

Liber apertus quid significet. 20.

Ludi Seculares quo anno instituti. 22. Quo anno deinde celebrati. *ibid.*

Eorum celebratio. 24. & seqq.

M

Manipulus antiquitus manutergium erat. 20.

Mantello italicè, latinè Pallium. 19.

Martyrii instrumentum in tumulis antiquitus opponebatur. 17.

Monstrum marinum Jonæ quale fuerit. 15.

Moyse in deserto virgâ petram percutiens, ejusque mysterium. 13.

NOë in Arca quid significet. 8.

Nummus Apamentis 36. cū ludis secularibus. 41.

O

Octacilia uxor Philippi Imperatoris fuit Christiana. 34. 35.

Orarium in locum Augusticlavii successit. 19.

Orbiculi vitrei in Christianorum tumulis inveniunt quid denotent. 17. Fragmenta vitrei Calicis sunt. *ibid.*

Origenis epistolæ duæ ad Philippum Imperatorem, & Severam Augustam. 27. 30.

Ovis in humeris à Christo gestata, & ejus symbolum. 6.

P

PAllium in locum Laticlavii successit. 19.

Pallium Philosophicum. 19.

Pau-

Pauperes nō habentes bestias pro Sacrificio fingebant eas ex farina. 40.

Philippi ambo Imperatores inter Divos relati.

35. Deorū cultores reputati, quia Sacrificia permittebant. *ibid.*

Philippus Imperator amicus B. Pontii Martyris.

23. Quando suscepit Baptismum. 43. Primus omnium ex Romanis Imperatoribus Christianus. 24. 32.

Pluuiale in locum Pallii successit. 19.

Poëtis privilegia ademit Philippus Imp. 35.

Pomponii Læti qualitates ostenduntur. 29.

B. Pontius Martyr amicus Imperat. Philippi. 23.

Q

Questio an ambo Imperatores Philippi fuerint Christiani, & si Christianam susceperunt Religionem, an ante vel post Ludos seculares illam susceperint. 22.

R

Romani credebant Urbem à bellis, & malis esse liberandam, si ludi seculares celebrarentur. 31. 32.

S

Sacrificia an celebrarentur unà cum spectaculis. 39.

Samsonis symbolum. 13.

Sandalia apud antiquos. 19

Signum, siue character in tumulis antiquitus opponebatur. 17.

Stellæ in Scriptura quid denotent. 21.

Sybillæ oraculum. 32.

T

Tessera in calicibus antiquitus usitata & cur. 4.

Testes adhuc superstites tempore Eusebii, qui de gestis Philippi deponere poterant. 24.

Z

Zeses quid significet. 44.

CIAMPIN

OPVSCV

VARIE

126

8141